

SARUNA AR VASĪLIJU

Eseja par savu doktorantūras laiku – saruna ar sevi

- Reiz tu man stāstīji, ka tavas filozofijas studijas noteikusi nejaušība... – mans draugs un tulkotājs Vasīlijs Voronovs, kuru biju lūdzis iztaujāt mani par doktorantūras pieredzi, iesāka sarunu. – Vai līdzīgi nebija ar doktorantūru? – viņš pajautāja.
- Jā, pēc arhitekta diploma iegūšanas, strādājot projektēšanas institūta “Pilsētprojekts” pilsēt būvniecības nodaļā... tas bija vēl padomju laikā, – piebilde, – kad uz darbu bija jāiet arī tad, kad nebija, ko darīt, un es pēc kolēģa ieteikuma mūsu diskusijas, tai skaitā par filozofijas tematiem, papildināju ar Kanta “Tīras prāta kritikas” lasīšanu.
- Tu teici, ka esot sapratis tikai pašu sākumu...
- Transcendentālo estētiku, tā patiešām bija, – apstiprināju. – Nākamais darbs bija Aristoteļa “Metafizika” (gribēju sākt no pašiem sākumiem), kas man prasīja veselu pusgadu, un es nopriedu, ka dzīve ir pārāk īsa, lai tādā veidā izlasītu visus svarīgākos filozofijas darbus. Bet vienīgais veids, kā iegūt vairāk brīva laika lasīšanai, nestrādājot pilnu darba dienu, kā toreiz domāju, bija mācības dienas nodaļa. Filozofos, šķiet, bija tikai dienas nodaļa, – piemetināju.
- Un kā ar doktorantūras studijām, vai tās universitātē uzsāki uzreiz pēc maģistra grāda iegūšanas? – Vasīlijs uzcītīgi pildīja savu intervētāja lomu.
- Nē, bija pagājuši vairāki gadi, strādāju gan Universitātē, gan citur, paralēli lasot lekcijas, biju arī Brēmenes universitātē – no turienes ar Latvijas kora autobusu uz mājām atsūtīju vairākas kastes ar kopijām...
- Tā gan, – kā atceroties novilka Vasīlijs, – pirmajos neatkarības gados literatūras bija maz, bet kāre pēc agrāk aizliegtā un nepieejamā – liela.
- Bet iemesls, kāpēc iestājos doktorantūrā, tiešām bija nejaušs, – turpināju, priecājoties, ka Vasīlijs neprasa precīzus gadskaitļus, jo vienīgais, ko zināju droši, bija tas, ka disertācijas aizstāvēšana notika 2005. gada 2. jūnijā.
- Kāds tad? – vaicāja Vasīlijs. Starp citu, par šo iemeslu viņam nekad nebiju stāstījis.
- Nu, vispirms jau diez ko nepatika, ka mani kādreizējie studenti tūlīt jau būs doktori, un šķita, ka ja nu kādam valsts nauda par domāšanu pienākas (mēnesī laikam kādi sešdesmit lati toreiz), tad man.
- Vai tev jau bija gatava tēma? – Vasīlija balsī jautās izbrīns.
- Savulaik plānoju turpināt maģistra darbā aizsākto Huserla fenomenoloģijas un Vitgenšteina valodas filozofijas salīdzinājumu, taču tad... – nedaudz saminstinājos.
- Tad... – Vasīlijs jautājoši pavērs manī. – Tad nolēmu, ka tas ir pārāk akadēmisks un garlaicīgs temats. Tas būtu darbs ar divu slavenu filozofu tekstiem, interpretējošo literatūru, nelielu skaitu rakstu, kuros ieskicēta šāda salīdzinājuma iespēja. Šādos gadījumos, – asi noteicu, – spēles noteikumi ir pārāk labi zināmu un rezultāts – paredzams.
- Ko tad tu izvēlējies tā vietā? Kaut ko oriģinālu? – Vasīlija balsī pavīdēja viegla ironija.
- Mēģināju apvienot savas zināšanas par arhitektūru un valodas filozofiju, – turpināju, neievērojot Vasīlija jautājuma intonāciju, – gribēju paskatīties, vai un kā semantiskais instrumentārijs izmantojams arhitektūras interpretācijā.
- Skan labi, – pasmaidīja Vasīlijs. – Vai šādai pieejai bija kādi priekšteči, un kā tu izvēlējies vadītāju?

- Kādi tur priekšteči, – atrūcu, – vien pāris metaforas grāmatu nosaukumos, kurās apspēlēts vārdu savienojums “arhitektūras valoda”, un arhitektūras semiotika, kuras uzplaukums bija (un lielā mērā arī beidzas) 70. gados.
- Un rakstīju es bez vadītāja, jo bez manis neviens cits šajā tematā neorientējās, – manu toni nedaudz parodēja Vasīlijs.
- Bez vadītāja es rakstīju maģistra darbu, bet promocijas darba gadījumā tas nemaz nebūtu iespējams, – viszinoši noteicu, – jo pārāk jau nu reglamentēta visa tā procedūra. Es lūdzu vadītāja pienākumus uzņemt Jāni Vēju...
- Jūs kopā tulkojāt Vitgenšteinu? – mani pārtrauca Vasīlijs.
- Jā, “Filozofiskos pētījumus”, – apstiprinoši pamāju ar galvu. – Klau, varbūt padzeram tēju? – pavaicāju, jo paša ierosinātā iztaujāšana sāka jau nogurdināt.
- Labāk turpināsim un pabeigsim iesākto, – Vasīlijs bija noteikts. – Pastāsti par savu turpmāko akadēmisko karjeru.
- Ko tur daudz stāstīt, tagad esmu asociētais profesors Latvijas Mākslas akadēmijā, mani bez filozofijas, estētikas un arhitektūras semantikas vēl interesē laikmetīgā māksla. Lai gan īstenība, – pēc nelielas pauzes piebildu, – Mākslas akadēmija vienkārši pirmā pasteidzās piedāvāt iespēju piedalīties konkursā uz profesora vietu.
- Tomēr tagad tev, šķiet, uz vienu rakstu par arhitektūru vai filozofiju ir kādas desmit publikācijas par mākslu, – varēja redzēt, ka Vasīlijs ir lasījis manu CV, ko viņš bija lūdzis atsūtīt pirms mūsu tikšanās, – vai tas nozīmē, ka esi mainījis akcentus savos... ka mainījušās tavas zinātniskās intereses?
- Saki vien droši “pētījumos”, – biju atšifrējis viņa minstināšanos. – Pētījums manā izpratnē ir jēdzieniska modelēšana, kas, starp citu, nebaidās lietot retoriskus vai mākslinieciskus līdzekļus, – strauji iestarpināju. – Modelēšana, kas ļauj analizēt pieņēmumu karkasu jeb priekšstatu sistēmu, kas nosaka mūsu spriedumus par to vai citu jautājumu, piemēram, vizuālo mākslu. Atsevišķā rakstā vai recenzijā varu izteikt tikai kādu vienu būtisku atziņu, tās verbālais formulējums ir kā pārbaude. Līdzīgi izmantoju lekcijas, – piebildu, – un pēc tam var veidot jau sistemātiskākus argumentus.
- Bet arhitektūras semantika? – manu aizrautīgo runas plūdumu pārtrauca Vasīlijs.
- Varbūt es vienkārši grasos paplašināt disertācijā izmantoto instrumentāriju, – šķelmīgi pasmaidīju, jo biju jau atguvies no savas runas patosa. – Jaunu materiālu refleksijai es varētu iegūt starptautiskajā konferencē, kas notiks nākamās vasaras sākumā Rīgā. Kopā ar šveiciešu filozofi Veru Bilmani mēs vadīsim arhitektūrai veltītu sadaļu.
- Labi, vēl tikai pēdējo jautājumu, – jutu, ka arī Vasīlijs ir nedaudz noguris. – Kas būtu nepieciešams, lai kļūtu par zinātnieku? – Vasīlijs beidzot ieskatījās lapā, uz kuras es viņam katram gadījumam jau iepriekš biju sagatavojis iespējamus jautājumus.
- Radošai domāšanai tiklab zinātnē vai šahā, filozofijā vai mākslā nepieciešama iztēle, spēja konstruēt iespējamās situācijas uz šaha galdiņa vai iespējamās pasaules jebkurā no termina “iespējamās pasaules” nozīmēm...
- Un kas gan to attīsta vislabāk, ja ne literatūra, – Vasīlijs zināja, ka šis temats ir mans jājamzirdziņš, tāpēc pabeidza frāzi manā vietā un, nedaudz atliecies, paņēma no plaukta pirmo grāmatu, kas gadījās pie rokas. – “Neredzamās pilsētas”, – viņš nolasīja nosaukumu un pasmaidīja, acīmredzot domājot, ka šī nejaušība labi raksturo gan rakstniekam, gan pilsētībūvniekam nepieciešamo iztēli. – Es tomēr vēl gribēju pajautāt... – viņš lēni un it kā negribīgi iesāka.
- ...par nejaušību, – biju uzminējis viņa domu gaitu.

- Jā, – tēlodams, ka it nemaz nav pārsteigts, Vasīlijs turpināja, – tavs akadēmiskais ceļš, šķiet, pārāk lielā mērā sastāv no nejaušībām, lai tā būtu patiesība. Vai tiešām tas tā ir, vai arī tas ir tikai stāsts?
- Cilvēka rīcībai iespējami dažādi skaidrojuma modeļi, – izvairīgi atbildēju, – tikpat labi es varētu runāt par “iekšējo nepieciešamību”, bet vai tā nebūtu tikai metafora? – uzdevu retorisku jautājumu. – Katrā ziņā “nepieciešams” šeit būtu jāsaprot kā nealētiska modalitāte, kur no kaut kā nepieciešamības neizriet reālais lietu stāvoklis.
- Tātad... – Vasīlijs mani vedināja uz rezumējumu.
- Tātad, – pasmaidīju, – palūkosimies, kādas būs turpmākās nejaušības...